

felől egy műanyagból készült porvédő fedél kerül rá, hogy a porosodást kisebb mértékűre csökkentse. A számok nem az ujjkorong alatt elhelyezett számkorongra, hanem ezek az ujjkorongon kívül ezzel egysíkban a készülék burájára erősített külső gyűrűre kerülnek. A hívómű ugyanis ellentétben a 35-ös készülékkel a burába süllyesztve helyezkedik el, úgy, hogy az ujjkorong a bura homloklapjával majdnem egy síkba, abból kissé kiemelkedően helyezkedik majd el. A kívül elhelyezett számok a készülékre való rálátás szempontjából a 35-ös megoldással szemben kedvezőbbek.

6. Csengő

A készülék csengője egészen új szerkezetű, megoldása anyagtakarékosági szempontokból is kedvező. Ellentétben a 35-ös típussal ez a csengő egyetlen tekerccsel készült. Mágneses szempontból javított megoldás, amely lehetővé tette, hogy egészen kis méretű ergit-mágneset lehessen alkalmazni. A csengő 16 2/3 és 50 Hz-es váltakozó áramokkal jól működik. Érzékenysége a 35-ös csengők érzékenységeivel megegyezik.

Az egyetlen tekerccs prézbakelitből készült testre van csévéelve és kívülről egy átlátszó műanyag védőburkolattal van ellátva. A tekerccs kivezetések a továbbmenő vezetékkel a burkolat alatt vannak összekötve. A csengőnél külön aretáló rúgó nincs. Erre azért nincs szükség, mert a mágneskör kiképzése olyan, hogy az állandó mágnes nyugalmi helyzetében az egyik pólus felé nagyobb erővel vonzza a horgonyt, mint a másik pólus felé. A két vonzóerő különbsége helyettesíti tulajdonképpen az aretáló rúgót.

A csengőhorgonyon van a kalapács, amelynek vége nem gömb, hanem hengeres kiképzésű. A csengőharangok átmérője kisebb, mint a 35-ös csengők harangjai és két oszlopra csavarozva, az alaplemezhöz rögzíthetők. A csengőszerkezet igen könnyen cserélhető, mint tartólábain lévő U alakú kivágás terén a megoldott csavarok alól egyszerűen elcsúsztatva kiemelhető.

Az alaplemezen a harangok alatt lévő köralakú kivágások azt a célt szolgálják, hogy a csengő hangja minél

intenzívebben hallható legyen. A kivágásokat az alaplemez belső oldaláról ritka szövésű fémháló zárja le, így meggátolja rovaroknak, férgeknek a készülék belsejébe való jutását.

7. Zsinórzat

A zsinórzat megfelel a 35-ös készülék zsinórzatának, de minőségének további javítása export szempontból kívánatos. E tekintetben a közeljövőben javulás várható. Ugyanis jelenleg már hazánkban is készül cotopa anyag, amellyel a zsinórok szigetelése készíthető. A cotopával szigetelt zsinórok szigetelési ellenállása sokkal kedvezőbb a jelenlegi zsinórokénál.

8. Fali csatlakozó

A készülék fali csatlakozója eltér a 35-ös típustól. A csatlakozó nem »konnektoros« rendszerű, hanem a külföldi gyártmányokhoz hasonlóan csavarszorítócs megoldású. A csatlakozó tehát nem bontható olyan könnyen, mint a 35-ös készülékeknél és így sok olyan hibának a lehetősége esik el, amely abból származott, hogy az előfizető készülékének csatlakozóját a fali konnektorból kihúzta.

9. Készülékház

A készülék háza eltér a 35-ös típustól. Kisebb alakú, gyárthatóság és esztétikai szempontból korszerűbb, izlésebb. Alakja jellegzetes, amennyiben alaplemeze határozatos és így a ház is ezt az alakot követi. Külföldi gyártmányoknál nem találkozunk sehol sem hasonló alakú készülékkel, s így az új készülékről tehát elmondhatjuk, hogy jellegzetesen magyar gyártmány.

Összevetve az eddig elmondottakat megállapíthatjuk, hogy a pályázat nem zárult eredménytelenül. Megvalósult egy olyan átmeneti készülék, amely az említett néhány hiányosság kiküszöbölése után korszerű és a külföldi gyártmányokkal szemben versenyképes lesz. Ez az új készülék is tovább fogja öregbíteni hazánkban és külföldön a magyar híradástechnikai ipar eddig elért eredményeit.

Egy elfelejtett magyar találmány:

A Chudy-féle telegráf

»Nem merem ezt a művet saját találmányomnak nevezni, de meg vagyok győződve arról, hogy sem nem kölcsonvett és még kevésbé lopott dolog.« Ezzel a paradoxonnal kezdődik Chudy József rövid ismertetője, amely »Egy Pozsonyban, Magyarországon 1787-ben feltalált telegráf leírása« címet viseli.

Chudy József is azon »nyughatatlan elméjű« magyarok közé tartozott, akik újjal, használhatóval, okos dologgal akarták meglepni a világot. Persze, nem szabad Chudy találmányát holmi távgépíróval összehasonlítani. És egészen bizonyos, hogy még Morse Sámuel első írógépe is sokkal tökéletesebb készülék volt. Chudy találmányának értékeléséhez vörös bársonyfrakkot, sárga mellényt, égszínkéket csizmanadrágot és combig érő lovaglócsizmát kell húzni és ha már a selyemszalagos cilindert is megszereztük, be kell ülni egy levendulától vagy burnóttól illatos delizsánszba, aztán húnnyjuk be a szemünket és az álmok aranyorsóján pergessük az élet fonálát úgy 170 évvel visszafelé...

Chudy József könyve egy optikai táviró leírását és használatát tartalmazza. Az optikai távirózóról tudni kell, hogy azt már az ókorban ismer-

ték. A jeladás legrégebbi nemének a dombokon és hegyeken felgyújtott tüzek tekintendők, amelyek háborús események belkövetkeztét jelezték.

A 18. század végefelé kezdtek csak komolyan azokkal az alapelvekkel foglalkozni, amelyek egy jó optikai táviró berendezés létesítésére szükségesek. Ezekhez a kísérletekhez tartozik Chudy József találmánya is, aki találmányát »Ferschsreibmaschine«-nek (távolbírógépnek) nevezi és ényegében öt jelre alkalmazta. Ez az öt jel öt ablakot (nyílást) jelent, amelyeket felváltva ki kell nyitni vagy becsukni, éjjel pedig lámpával vagy tűzzel kell megvilágítani. Chudy az ablakok kinyitásának és becsukásának, illetőleg megvilágításának vagy elsötétítésének kombinációjával olyan ügyesen állította össze az abc összes betűit, hogy még a magyabetűket és az írásjegyeket, sőt a római számokat is jelezni tudta.

Chudy találmánya Magyarországon — mint annyi sok más találmány, ami kulturális fejlődésünket előre vitte volna — a feledés homályába merült. Elfeledték, mert sohasem alkalmazták, meg nem valósították, nem is beszéltek róla. Pedig nem volt rossz találmány! Chappe Claude 1794-ben, tehát Chudy könyvének meg-

jelenése után hét évvel, merész és újszerűen ható optikai táviróberendezést létesített forgó falkeretekből, amely alapgondolatában a Chudy-féle eljárást követte. Chappe Claude találmánya olyan jól működött, hogy Párizs és Lille között 134 kilométer hosszú szakaszon csakhamar 22 állomást létesítettek. És az első telegrám, amit készüléken feladtak, üdvözlöt volt a forradalmi konventnek.

No, még csak ez hiányzott! Szegény Chudy József ezeketán a száját se mente többé kinyitni. Amikor pedig egy másik hazánkfi, Andreán Károly, később kimutatta, hogy az optikai táviró hálózat létesítésére Budától Bécsig két mérföldenként 18 állomásra volna szükség Bécsből a következő parancs érkezett a magyar helytartóhoz: »Mivel ezen jakobinus-találmány a népek között csak a köznyugtalanosság előmozdítására szolgáló eszköz lenne, elvárjuk fenségedtől, hogy ezen rebelliós újításnak útját állandja.« (Móra Ferenc; A gellé:thegyi távirány.)

Nem is valósult meg Magyarországon az optikai táviróberendezés és csak a vasúti szolgáltatásban használt szemafor őrzi emlékét annak, hogy valamikor lécek és lámpák segítségével is közvetítettek Európa nagy részében híreket.

Vajda Endre